

ОЗНАКИ КОМП'ЮТЕРНОГО ДИСКУРСУ У СВІТЛІ ІНТЕРНЕТ-ЛІНГВІСТИКИ

Здійснено спробу визначити термін «комп'ютерний дискурс» і його місце в системі понять інтернет-лінгвістики. Інтерес до комп'ютерного дискурсу пояснюємо динамічним розвитком і стрімким поширенням інформаційних технологій та їхнім впливом на різні аспекти життя сучасної людини. Розширення інформаційного простору викликає потребу виявлення особливостей функціонування комп'ютерного дискурсу у віртуальному середовищі та здійснення його комплексного дослідження. У статті описано три основні етапи розвитку комунікації та запропоновано виділити новий мережевий (цифровий) етап. Проаналізовано погляди вітчизняних і зарубіжних учених щодо вивчення комп'ютерної комунікації. Визначено ознаки комп'ютерного дискурсу. Встановлено, що особливість комп'ютерного дискурсу полягає у частковому комбінуванні ознак, властивих іншим видам і формам комунікації. Крім того, виявлено деякі унікальні риси, як-от: гіпертекстовість, віртуальність, анонімність, дистанційність. Підкреслено необхідність подальшого вивчення комп'ютерного дискурсу, зокрема з'ясування впливу комп'ютерної комунікації на людину у віртуальному просторі.

Ключові слова: комп'ютерний дискурс, інтернет-лінгвістика, мережева комунікація, комп'ютерно-опосередкована комунікація, інтерактивність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Комунікація властива всім видам людської діяльності, а для окремих видів діяльності спілкування – ключовий елемент успіху. Наприклад, у сфері інтернет-торгівлі чи комерції загалом спілкування є інструментом впливу на клієнтів. Без ефективної комунікації зупинилися б чи не всі виробничі процеси, а бізнес, який не передбачає прямого «очного» спілкування, і поготів.

Актуальність статті продиктована тим, що вивчення видів мовного спілкування завжди перебуває в центрі уваги різних галузей лінгвістики. Комп'ютерне спілкування стає все більш поширеним видом комунікації, але типи і жанри комп'ютерного дискурсу висвітлено в лінгвістичній літературі недостатньо.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблеми лінгвістики тексту привертають до себе увагу багатьох дослідників. В Україні дослідженням функціонування інтернет-дискурсу і комунікативної лінгвістики загалом займаються такі вчені: Ф. С. Бацевич, Ю. В. Косенко, Д. В. Ландэ, Г. Г. Почепцов та інші. Серед зарубіжних учених окреслену проблему вивчають: О. М. Галічкіна, Дж. Гербнер, Т. А. ван Дейк, Д. Крістал, А. І. Самаричева, Ф. О. Смірнов.

Мета і завдання статті. У розвідці ми ставимо за мету визначити термін «комп'ютерний дискурс» і його місце в системі понять інтернет-лінгвістики. Для розв'язання поставленої мети визначено такі завдання: проаналізувати поняття «інтернет-лінгвістика» й особливості інтернет-комунікації у наукових працях зазначених дослідників; установити ознаки комп'ютерного дискурсу та виявити серед них унікальні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Як засіб спілкування мова має яскраво виражений соціальний характер. Суспільство завжди впливало на структуру мови та визначало її розвиток. Комунікативний статус і сутність мови у певний історичний період викликають теоретичний і практичний інтерес. Ще у 1978 р. Дж. Гербнер [8, 178], а згодом і Г. Почепцов [4, 120] виділили три головні етапи розвитку комунікації, назвавши їх відповідно до стану еволюції суспільства, зокрема: доіндустріальний, друкований, телевізійний.

Доіндустріальний етап комунікації описують як такий, що відбувався виключно у формі монологу чи діалогу. Властивий усіх верствам населення.

Друкований етап пов'язують із першою індустріальною революцією. Виокремлення цього етапу зумовлене появою засобів масової інформації.

Телевізійний етап виділяють як результат другої індустріальної революції, коли моделі поведінки визначалися до того, як людина навчилася читати.

Ми вбачаємо потребу виокремити ще один етап, пов'язаний з появою та активним застосуванням нових медіа, і у професійній діяльності, і в повсякденному спілкуванні. Оскільки обов'язковим каналом передачі комунікативного коду в такій комунікації є Інтернет, то цей етап можна назвати *мережевим* або *цифровим*.

На нашу думку, появу нових етапів розвитку комунікації слід убачати не так в індустріальних революціях, як у психологічній перебудові свідомості комунікаторів. Поштовхом до цього були різного роду суспільні зміни. Поява нових видів комунікації – це внутрішня потреба людини й суспільства в цілому, що формується під впливом зовнішніх чинників суспільного розвитку.

Інтернет змінює наше почуття відповідальності щодо використання мови, змушуючи людей переосмислити свою роль комунікаторів. Якщо з'являються нові неформальні різновиди мови, то ймовірна й поява нових зв'язків між формальною й неформальною мовами, і це має безпосередні освітні наслідки.

При виникненні нового явища з'являється й потреба його наукового вивчення. Це беззаперечна закономірність. Отже, розширення аудиторії інтернет-комунікаторів, необхідність забезпечення їх потреб, а також можливість впливу на них зумовили виокремлення в межах комп'ютерної лінгвістики нового провідного напрямку – інтернет-лінгвістики або мережевої лінгвістики.

Робоча група вчених на чолі з Д. Ланде називає інтернет-лінгвістику новою проблемною галуззю знань, у рамках якої вивчають основні фонетичні, граматичні, семантичні, словотвірні особливості функціонування природної мови у віртуальному просторі. Цей лінгвістичний напрямок вивчає також мову спілкування в Мережі, термінологічну систему, літературу, створену на просторах Всесвітньої паутини й інші явища [5, 97].

Девід Крістал визначає інтернет-лінгвістику як синхронний аналіз мови в усіх сферах інтернет-активності, включаючи електронну пошту, різні види чату та ігор, обмін миттєвими повідомленнями, веб-сторінки, а також види комп'ютерно-опосередкованої комунікації, зокрема, обмін повідомленнями [7, 21]. Науковець вважає, що межі проблем вивчення інтернет-лінгвістики дуже широкі, тому у своїй книзі *Internet Linguistics* зупиняється на трьох, на його думку, основних питаннях: формальний характер інтернет-комунікації, її використання, сфери застосування. Швидкість змін за останні 15 років була такою, що вже можна розглядати ці питання в діахронічному та синхронічному вимірах: історична інтернет-лінгвістика, вивчення мовних змін, порівняльна інтернет-лінгвістика, багатомовне середовище інтернет-комунікації [7, 22].

Предмет вивчення інтернет-лінгвістики – комп'ютерна комунікація, зокрема комунікативна взаємодія в глобальній мережі Інтернет. Щоб розглянути її, потрібно визначити місце комп'ютерного дискурсу в комунікативному середовищі, виокремити головні ознаки комп'ютерної комунікації та основні типи комп'ютерного спілкування, проаналізувати жанри інтернет-комунікації.

В англійській науковій парадигмі мову інтернет-комунікації називають по-різному: *e-language*, *e-talk*, *netlingo*, *weblish*, *geekspeak*, *netspeak*, а комунікативний простір її функціонування – комп'ютерно-опосередкованою комунікацією, СМС (*Computer Mediated Communication*).

Якщо виходити з того, що дискурс – це текст у певному контексті, то текст у контексті інтернет-комунікації – це комп'ютерний дискурс. Сучасний український мовознавець Ю. Косенко комп'ютерним дискурсом називає спілкування користувачів чи спеціалістів-комп'ютерників безпосередньо чи в комп'ютерних мережах. При цьому вказує, що

комп'ютерне спілкування може бути і індивідуально-орієнтованим (листування засобами електронної пошти), і статусно-орієнтованим (спілкування на різноманітних конференціях) [2, 209].

А. Самаричева комп'ютерний дискурс розуміє як сукупність текстів, об'єднаних спільною тематикою, пов'язаною з сучасними інформаційними технологіями [5, 71].

Отже, комп'ютерний дискурс – це багатожанровий поліфункціональний різновид мовлення, що характеризується специфічними мовними засобами. Часто учасники комп'ютерної комунікації використовують професіоналізми, комбінують лексеми, які належать до різних стилів і реєстрів і зумовлені певними прагматичними цілями.

Мовознавці виокремлюють одновекторний і багатовекторний типи комунікації, називаючи їх монологом і діалогом. Завдяки новітнім технологіям з'явився та імплементавався полівекторний тип комунікації – полілог, при якому комунікант миттєво може змінювати свою роль від адресата до адресанта і, навпаки, охоплюється більша аудиторія і за допомогою певних програм комунікація може здійснюватися різними мовами з онлайн перекладом. Ю. Косенко зазначає, що залежно від каналу передачі та сприйняття інформації комп'ютерну комунікацію ділять на актуальну (спілкування з реальними людьми) та віртуальну (спілкування з уявними співрозмовниками) [2, 210]. Наприклад, програми iGod (уявний чат із Богом), Siri (спілкування з особою жіночого роду на ім'я Siri) й інші. Учасники комп'ютерного спілкування можуть нічого й не знати один про одного, окрім нікнейму (у певних жанрах) та інформації, яку передають. Це є ознакою анонімності. О. Галічкіна вважає, що комп'ютерній комунікації притаманні риси масової комунікації (глобальної), групової (чат у групі в соціальних мережах) та індивідуальної (спілкування між користувачем та гаджетом) [1, 7].

О. Галічкіна, зважаючи на основні, напрацьовані в соціолінгвістиці, моделі спілкування (Fishman, 1976, Brown, Fraser, 1979, Hymes, 1972 та ін.), пропонує розглядати комп'ютерну комунікацію, а отже й комп'ютерний дискурс, за такими ознаками: учасники комунікації, умови та обставини комунікації (час, місце, хронотоп, комунікативне середовище), цілі спілкування, форма комунікації, тематика [1, 8].

Щодо учасників та обставин спілкування, то комп'ютерний дискурс у цьому повністю динамічний і різноманітний: будь-хто може бути учасником комунікації і його ролі можуть змінюватися; не обмежено й час спілкування і не зафіксовано місце (тобто дистанційність). Ціль спілкування задається ще перед початком комунікації і вона безпосередньо впливає на вибір її форми. За формою комп'ютерна комунікація буває усною (за допомогою відповідної гарнітури), письмовою (обмін повідомленнями) та графічною (передача картинок, малюнків, схем).

Крім того, комп'ютерному дискурсу характерна віртуальність, тобто знаковий, символічний характер комп'ютерно-опосередкованої взаємодії. Мануель Кастельс називає сучасну культуру «культурою реальної віртуальності», яку створено з комунікаційних процесів, в основі яких лежить «виробництво та споживання знаків» [7, 134].

Окрім мовознавці виділяють і таку рису комп'ютерного дискурсу, як інтерактивність (швидкість реакції співрозмовника на повідомлення) і навіть визначають її ступінь. Ф. Смірнов виділяє такі групи за мірою інтерактивності:

- висока (чат, ICQ, Viber);
- середня (форуми, конференції, блоги, онлайн-магазини);
- низька (електронна пошта) [6, 159].

Інтернет-мережа дозволила мові розвивати нове середовище спілкування, що фундаментально відрізняється від традиційного усного чи письмового мовлення. Властивостями, які відрізняють комп'ютерно-опосередковану комунікацію від природної людської мови, є: одночасний зворотній зв'язок (вирішальне значення для успішної розмови), відсутність несеgmentованої фонології (тон, голос), здатність вести декілька процесів

одночасно, динамічний вимір, гіпертекстуальність, різноманітність і неоднозначність термінології (професіоналізми, аргі, жаргон, сленг, соціолект). Інтернет-простір надав мові нового стилістичного розмаїття, зокрема збільшив діапазон експресивності мови в неформальному спектрі.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, особливість комп'ютерного дискурсу полягає у частковому комбінуванні ознак, властивих іншим видам і формам комунікації. Проте йому характерні деякі унікальні риси, як-от гіпертекстовість, віртуальність, анонімність, дистанційність. Комп'ютерний дискурс вимагає подальшого вивчення, зіставлення його з сучасним рекламним дискурсом, висвітлення з погляду прагмалінгвістики, зокрема з'ясування впливу комп'ютерної комунікації на людину у віртуальному просторі.

Джерела та література

1. Галичкіна Е. Н. Специфіка комп'ютерного дискурсу на англійському і руському мовах (на матеріалі жанру комп'ютерних конференцій) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.20 / Елена Николаевна Галичкіна ; Астрахан. гос. пед. ун-т. – Астрахань : [б. и.], 2001. – 19 с.
2. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. / Ю. В. Косенко. – Суми : Сум. держ. ун-т, 2011. – 187 с.
3. Ландэ Д. В. Интернетика: Навигация в сложных сетях: модели и алгоритмы / Д. В. Ландэ, Е. И. Горошко, А. А. Снарский, И. В. Безсуднов. – М. : Либрикон (Editorial URSS), 2009. – 264 с.
4. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. – 2 изд., стер. – М. : СмартБук, 2009. – 651 с.
5. Самаричева А. И. Англоязычное влияние на немецкий компьютерный дискурс / А. И. Самаричева // Язык, коммуникация и социальная среда / под ред. В. Б. Кашкина. – Воронеж, 2001. – Вып. 1. – С. 71–74.
6. Смирнов Ф. О. Искусство общения в Интернете : краткое руководство / Ф. О. Смирнов. – М. : Изд. дом «Вильямс», 2009. – 240 с.
7. Crystal D. Internet Linguistics : a Student Guide / D. Crystal. – N. Y. : Routledge, 2011. – 179 p.
8. Gerbner G. Cultural Indicators: Violence Profile No 9 / George Gerbner, Larry Gross, Marilyn Jackson-Beeck, Suzanne Jeffries-Fox & Nancy Signorielli // Journal of Communication. – 1978. – No 28(3). – P. 176–207.

References

1. Halichkina, Elena. 2001. "Spetsyfica Kompiuternogo Diskursa na Angliiskom i Russkom Yazykakh". PhD diss., Astrakhanskii Gosudarstvennyi Universitet.
2. Kosenko, Yurii. 2011. *Osnovy Teorii Movnoi Komunikatsii*. Sumy: Sums'kyi Derzhavnyi Universytet.
3. Lande, Dmitrii, et al. 2009. *Navigatsiya v Slozhnykh Setiakh: Modeli i Algoritmy*. Moskva: Librikon (Editorial URSS).
4. Pochepstov, Georgii. 2009. *Teoriia Kommunikatsyi*. Moskva: SmartBook.
5. Samaricheva, Anastasiia. 2001. "Angloiazychnoe Vliianiie na Nemetskii Kompiuternyi Diskurs". In *Yazyk, Kommunikatsiya i Sotsyalnaiia Sreda*, edited by V. B. Kashkin, 1: 71–74.
6. Smirnov, Fiodor. 2009. *Iskusstvo Obshcheniia v Internete*. Moskva: Izdatelskii Dom "Viliams".
7. Crystal, David. 2011. *Internet Linguistics: A Student Guide*. N. Y.: Routledge.
8. Gerbner, George, & Gross, Larry, & Jackson-Beeck, Marilyn, & Jeffries-Fox, Suzanne, & Signorielli, Nancy. 1978. "Cultural Indicators Violence Profile No. 9". *Journal of Communication*, 28(3): 176–207.

Мачульская Екатерина. Свойства компьютерного дискурса в свете Интернет-лингвистики. Осуществлена попытка определить термин «компьютерный дискурс» и его место в системе понятий интернет-лингвистики. Интерес к компьютерному дискурсу объясняем динамичным развитием и стремительным распространением информационных технологий и их влиянием на различные стороны жизни современного человека. Расширение информационного пространства вызывает потребность выявления особенностей функционирования компьютерного дискурса в виртуальной среде и осуществления его комплексного исследования. В статье описаны три основных этапа развития коммуникации и предложено выделить новый сетевой (цифровой) этап. Проанализированы взгляды отечественных и зарубежных ученых по изучению компьютерной коммуникации. Определены свойства компьютерного дискурса. Установлено, что особенность компьютерного дискурса состоит в частичном комбинировании признаков, присущих другим видам и формам коммуникации. Кроме того, выявлены некоторые уникальные черты, такие как гипертекстовость, виртуальность, анонимность, дистанцированность. Выявлена необходимость дальнейшего изучения компьютерного дискурса, в частности выяснение влияния компьютерной коммуникации на человека в виртуальном пространстве.

Ключевые слова: компьютерный дискурс, интернет-лингвистика, сетевая коммуникация, компьютерно-опосредованная коммуникация, интерактивность.

Machulska Kateryna. Computer Discourse Features in the Scope of Internet-linguistics. The article is an attempt to define the term “computer discourse” and its place in the concepts of Internet linguistics. Interest to studying computer discourse is explained the dynamic development and rapid spread of information technologies and their impact on various aspects of modern life. Because of an expansion of information space there is a need for identification of computer discourse functioning in the virtual environment and implementation of its comprehensive analysis. This article describes three main stages of communication development and proposes allocation of the new one – network (digital) stage. The paper analyzes Ukrainian and foreign scientists’ views towards studying computer communication. There the computer discourse features have been defined. It has been found that computer discourse is such a complicated notion because it partially combines features of other types and forms of communication. Also it has been found that computer discourse has some unique features, such as hypertextuality, virtuality, anonymity and distancivity. The research work on this paper revealed the need for further studying of computer discourse, including clarification of the computer communication impact on the human in the virtual space.

Key words: computer discourse, internet-linguistics, network communications, computer-mediated communication, interactivity.

УДК 811.112.2’373(043.3)

Людмила Пасик

ФРЕЙМОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ КОНЦЕПТУ *PARTNERWAHL*/ ВИБІР ПАРТНЕРА (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Присвячено моделюванню фреймової структури концепту *PARTNERWAHL* / ВИБІР ПАРТНЕРА в німецькій мові на матеріалі оголошень про знайомство. У процесі аналізу праць провідних фахівців у галузі когнітивної лінгвістики з’ясовано та узагальнено теоретичну інформацію щодо трактування поняття «фрейм», а також розглянуто наявні типи фреймів. На основі проаналізованого матеріалу вироблено власний підхід до витлумачення фрейму та запропоновано його визначення. Розглянуто поняття вибору та змодельовано концепт *PARTNERWAHL* / ВИБІР ПАРТНЕРА у вигляді акціонального фрейму, слоти якого розгортаються у предметно-центричні фрейми. Проаналізовано засоби наповнення валентно зумовлених слотів, які використовуються і для самопрезентації суб’єкта вибору, і для портретування об’єкта вибору. Для глибшого аналізу залучено і валентно не зумовлені слоти, у яких відбувається детальніша характеристика чоловіків і жінок та з’ясовуються провідні мотиви і цілі у виборі партнера, а також зазначено перспективи наступних досліджень у цій сфері.

Ключові слова: когнітивне моделювання, концепт, фрейм, валентно зумовлений / валентно не зумовлений слот, вибір партнера.

Постановка наукової проблеми та її значення. Репрезентацією знань про об’єкт у мовній формі є вербалізована когнітивна модель. Повністю структурувати знання про об’єкт за допомогою одних мовних форм неможливо, тому дослідники послуговуються когнітивним моделюванням, яке пропонує різноманітні варіанти структурних типів представлення знань. Найбільш поширеним серед цих когнітивних моделей є фрейм.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У сучасній лінгвістиці предметно-образна сторона концепту моделюється у вигляді фрейму – узагальненої структури даних уявлення стереотипних ситуацій [9, 7]. Фрейми – це моделі для вимірювання та опису знань (ментальних репрезентацій), які зберігаються у пам’яті людей [6, 127]. Учені зауважують, що «концепт – це завжди знання, котре структурується у фрейм, а це означає, що він відображає не просто суттєві ознаки об’єкта, а й усі ті, які в цьому мовному колективі заповнюються знанням про сутність. Отже, концепт повинен отримати культурно-національну приписку» [15, 96].

У фреймі як структурі репрезентації знань відображено набуту досвідним шляхом інформацію про деяку стереотипну ситуацію та про текст, що її описує, а також інструкцію по її використанню [14, 771]. Фрейм можна зобразити як «пучок» прогнозованих валентних